

Jenei Ferenc

ISMERETLEN ZRÍNYI LEVÉL ZRÍNYI-ÚJVÁRRÓL

Zrínyi Miklós utolsó éveit, az 1660-as éveket, minden képességeit összefogó aktivitás jelentette. Az erdélyi események, II. Rákóczi György, majd Kemény János bukásának igézetében megírja „Ne bántsá a magyart”, utolsó nagyhatású irodalmi alkotását, azután tudja, hogy a „szomszéd háza ég”, lázas tevékenységbe fog. Ennek legnagyobb szabású vállalkozása Zrínyi-Újvár építése. Ez egyformán nagy ellenkezéssel találkozott Bécsben és a töröknél is. Az udvar a török békét féltette. A török felismerve Zrínyi-Újvár stratégiai jelentőségét, s mert Zrínyi török fennhatósága alatt levő területen fogott az építéshez, tiltakozott ellene Bécsben. A haditanács röviddel az építkezés megkezdése után annak abbahagyására intette Zrínyit. Hasztalan, a munkát nem hagyja abba.¹ De a tollát is igénybe veszi, hogy segítségével az akadékoskodókat leszerelje. 1661. július 5-én a haditanácsnál védi és indokolja Zrínyi-Újvár építését. Klaniczay szerint: „Ez a latin nyelvű levél, Zrínyi egyik remekírása, valósággal vitáirat, a Montecuccoli ellen írott röpirat méltó elődje.”² De nem elégedett meg a haditanács urai gáncoskodásának elhárításával. A közvéleményt is maga mellé akarta vonni. Ebbe a munkába állítja a hűséges prókátorát, bizalmasát, Witnyédi Istvánt, akinek levelezésében számos bizonyítékát találjuk ez irányú tevékenységének, s aki Keczer Menyhértet, Thököli István bizalmasát, Draskóvics Jánost, Zichy István kamara elnököt, Nádasdy Ferenc országbíróat informálja, támogatását kéri, de jár Bécsben is. Tárgyal a haditanács uraival is. Többek között Rottal Jánossal is.³

Rottal János már ebben az időben egyike a magyarországi ügyekben befolyásosabb császári tanácsosoknak. Witnyédi 1661. augusztus 19-én írja Zrínyinek: „Kegyelmes Uram, tegnap ide érkezvén szemben voltam Martineczky és Rottal uram ő Ngokkal, beszéltem eleget velek, elég becsülettel ajánlotta mindkettő magát.” Ennek a beszélgetésnek előzménye az a Zrínyi levél, amelyet a Nádasdy család nádasdladányi levéltárában találtunk, s amely ez ideig elkerülte a kutatók figyelmét. A levél nem első levele Zrínyinek Zrínyi-Újvár ügyében, belőle kiténik, hogy ez ügyben váltottak már levelet és Rottal vállalta a közvetítést, hogy Zrínyi levelét eljuttatja Porcia herceghez, a haditanács elnökéhez. Figyelemre méltó azonban a levél egy mondata: „minden keduem el uész minden serensgre, es az io Isten tudgia élny sem kiuanok ilyen forman”. Ritka szubjektív vallomás ez, bizonyítja, milyen nagy ragaszkodással vállalta a munkát és milyen nagy jelentőséget tulajdonított Zrínyi-Újvár építésének.

A levél sajátkezű; betűhíven közöljük az alábbiakban. Megjegyezzük, hogy a levélről hiányzik a dátum, mint Zrínyi sajátkezű leveleiről rendszeren.

Excellentissime Domine Comes Frater et Patrone Collendissime

Edes Battiam Uram, nagy halado szüuel es kötelesegei uetem Kegdtül nekem irt leuelét, es ualamenyre tudok szolgalmom ü Fölségének az Varmegyeknel tiszta szüuem szerenet bizoni faradozom benne, s ha magamnak uolna latya Iñ abbulis mint mindenbül meg mutatnam kész hüusegemet, de az kik az en alapotomat tugiak relatiot tehetnek KK értékemrül ugy eltessen az Iñ uan tiz esztendeie egy szem gabonamat el nem attam, söt nem mindenkör eremis be nepemet s magamat magam keniereuel, az mint ez idenis masunnan kellett uennem. Ugy halloom edes Battiam Vram, az en io szandekomnak es mostani faradsagomnak kiuel

¹ KLANICZAY TIBOR: Zrínyi Miklós. Második átdolgozott kiadása, Bp. 1964. 702–712, PERJÉS GÉZA: Zrínyi Miklós és kora, Bp. 1965. 309–314.

² KLANICZAY I. m. 706.

³ FABÓ ANDRÁS: Vitnyédi István levelei. MTT XV. köt. Pest, 1871. 170.

egy kis erőseget építék, az Vdvarnal mas interpretatioia uagyon bizoni szüuem szerent ban-
kodom raita, aniuat inkább hogy minden keduem el uész minden serenszegré, es az io İn tugia
élny sem kiuanonk ilyen forman, de leg alab az en io okaimat kikel az épültre inditattam
senki bizoni meltan nem impugnalhatia, melyeket im K̄K includaltam es e mellett Vitnyedi
Istuan Vram altalis, minden féle dolgaimrul izentem, kerem agyon hitelt szaunanak es engem
mindenkor maga attiafiui szeretetiben tarchon. Dat: Legrad 1 Augusti Exm̄ae Dñis Vrae

Stör frater deditissimus
uerus
C Nic Z

Portia Herceg Vramhos ualo ualoszto-
matis includaltam az mint K̄gd paran-
cholta.

OL Nádasdy cs. Nádasdladányi lt. Le-
velezés A. V. 688.

ifj. Horánszky Nándor

MIKSZÁTH KÁLMÁNNÉ ISMERETLEN LEVELEI

Horánszky Lajos (1871—1944), mint író, publicista, a Kisfaludy- és Petőfi Társaság tagja, élete folyamán számos íróval és közéleti személyiséggel került kapcsolatba. Ezek a kapcsolatok olykor baráti jelleget öltöttek. Így volt ez Mikszáth Kálmán esetében. Ez a barátság tovább folytatódott az író halála után is a Mikszáth családdal. E barátság termékei Mikszáth özvegyének azok a levelei, amelyek most betűhív formában kerülnek közlésre. E levelek helyesírási és stílusi hibáit az alábbi idézet megmagyarázza:

„Maga tudja legjobban, hogy én a magyar nyelvtant sem tudom, fiatal éveimben jó nagyanyám megtölte fejemet a német literatúrával, nevelőnőimmal németül beszéltem, a cselédekkel tótul, az öreg urak és nénikék, akik hozzánk jártak, és akiknek a társaságát nagyon szerettem, latinnal keverték a német—magyar szót, nagyon természetes hát, hogy tiszta magyarsággal ma sem tudom magamat jól kifejezni.” (Mikszáth Kálmánné: *Visszaemlékezései*. Bp. 1957. 29.)

Az itt közölt második levél Mikszáth Kálmánné utolsó levelei közé tartozik. A levél megírása után hat nappal már halott. († 1926. május 24. Horpács.)

A levelek jelenleg is a Horánszky család birtokában vannak.

1.

özv. Mikszáth Kálmánné Horánszky Lajosnak

1916 Dec 3 Horpács Nógrád

Kedves Barátom!

Kétségkívül igen fog csodálkozni, hogy levélrel és ha elolvassa még jobban fog csodálkozni, hogy micsoda kéressel alkalmatlankodom Önnek.

Az én megboldogult jó Urammal élete utolsó éveiben gyakran beszélünk arról, hogy jó lenne ha én megírnám fiatal éveink és különösen házasságunk történetét. Én nem bíztam magamban, de Uram biztatott hogy majd ő átformáza és rendbe szedi emlék irataimat.¹ Így írtam egy pár fejezetet, de ezt a szomorú végzet megakasztotta.

Most azután itt ebben a horpácsi magányomban újra elővettem az irataimat. Kezdtém a gyermekkori emlékeimmel egy falusi² puritán család kebelében, serdült koromban belekerültem egy kis város³ léha társadalmába és itt úgy mint a falusi életben, igyekszem a kort és az akkori viszonyokat megvilágítani. Itt ismerkedtem meg Mikszáth Kálmánnal a kivel aztán egy két év múlva a szülők ellenzése daczára megesküszöm egy pesti templomban. Azok a szép álmok a melyeket a férjem remélt nem teljesedtek. Keserves két évi szenvedés hihetetlen küz-

¹ „emlék”: utólagos betoldás.

² Mohora.

³ Balassagyarmat.